

Publicerad 2016-02-11 12:55 av boen

Vi överdriver gärna likheter mellan gruppmedlemmar

Differentieringsfel

Differentieringsfelen är vanliga och handlar om att man inte skiljer på olika exemplar eller situationer av det som ytligt sett verkar vara samma sak. Dessa fel leder till ytliga och missvisande resonemang och felaktiga förväntningar på hur människor kommer att bete sig. Några exempel som jag kommenterar kan vara följande:

- "Människor är giriga." En del är det, andra inte.
- "Kalle är aggressiv." Här görs ingen åtskillnad mellan olika situationer och dessutom är termen "aggressiv" meningslöst vag och värderande på ett kränkande sätt.
- "Missbrukare ljuger alltid." Det förekommer säkert att missbrukare liksom andra människor ljuger, men frågan är om de gör det alltid eller mer än andra grupper, t.ex. socialchefer? Monotonimarkörer av typ "alltid", "varje gång", "aldrig" m.fl. är sällan sakligt berättigade.
- "Jag har så dåligt minne." Gäller det allt material eller kanske bara sådant jag är ointresserad av eller bara i stressande situationer?
- "Bilförare kör ofta berusade." Detta gäller framför allt manliga och yngre bilförare. Det är mer sakligt att uttala sig om undergruppen än om hela gruppen. Och vad menas här med "ofta"?
- "Män är djur." Detta är ett idag bevingat politiskt uttalande i den svenska samhällsdebatten och det mediala tumult som följde påvisade väl konsekvenserna som kan följa på en generalisering.

I samband med det här exemplifierade slaget av odifferentierat tänkande talas ibland om generaliseringsfel, representativitetsfel eller homogenitetsfel i stället för beteckningen differentieringsfel.

Vi tenderar att indela bland annat människor i kategorier trots att de är unika individer (på grund av genetisk variation och olika miljöfaktorer). Vi vill gärna göra det kognitivt bekvämt för oss genom att använda kategoribeteckningar och genom att hävda att det föreligger likheter (gemensamma egenskaper) för dem som vi stoppat in i kategorin. Vi överdriver homogeniteten inom kategorin eller anser enskilda medlemmar av kategorin vara representativa för kategorin.

Exempelvis följande resonemang:

- Alkoholmissbrukare har egenskaperna x, y och z. (premiss)
- Pettersson har egenskaperna x, y och z. (premiss)
- Pettersson är alkoholmissbrukare. (slutsats)

Felaktig slutledning, då andra än alkoholmissbrukare kan tänkas ha egenskaperna x, y och z.

Även om Pettersson är alkoholmissbrukare och har samtliga de tre egenskaperna så kan dessa ta sig olika uttryck hos olika alkoholmissbrukare och kan från fall till fall kombineras med olika andra egenskaper såsom p eller q eller r. Det torde därför vara klokt att hävda att
Missbrukare 1 ? Missbrukare 2 ? Missbrukare 3 ?.....

Både tankefelet att betrakta medlemmar i en kategori som likartade och tankefelet att tillskriva en kategori

till en person utifrån enstaka tecken är aktuella inom bl.a. psykiatrisk diagnostik. Dessa tankefel kan mötas genom krav på mer preciserad problemanalys av den unika individens unika situation.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren boen med Poeter.se id #17072 innehar upphovsrätten